

Duurzame melkveehouderij levert meer biodiversiteit op

We hebben de afgelopen decennia binnen de landbouw al heel veel maatregelen genomen om de schadelijke gevolgen van landbouw voor het milieu te beperken. Hebben die inspanningen ook vooruitgang in biodiversiteit opgeleverd?

Jelle Zijlstra, Gerard Migchels en Judith Poelarends
Wageningen UR Livestock Research

Frans van Alebeek en Michel de Haan
Praktijkonderzoek Plant en Omgeving (PPO)

Wat betekenen alle milieu-maatregelen voor de biodiversiteit? Dit is een veelgestelde vraag nu de melkveehouderijsector werkt aan het doel om de biodiversiteit op melkveebedrijven te verbeteren. Dit is een van de doelen uit de duurzaamheidsagenda van Duurzame Zuivelketen (DZK), het samenwerkingsverband van de Nederlandse Zuivel Organisatie (NZO) en LTO Nederland. Hoe dat doel bereikt moet worden, wil DZK nog verder uitwerken, onder andere in samenwerking met de melkveebedrijven die meedoen aan het project Koeien & Kansen. Bij

de start daarvan is de eerder genoemde vraag gesteld. Om daar een antwoord op te geven wordt in dit artikel teruggeblikt op maatregelen die in de afgelopen 25 jaar zijn genomen in het kader van natuur- en milieudoelen. Vervolgens wordt belicht hoe deze maatregelen de biodiversiteit hebben beïnvloed.

Milieudruk verminderen

In tabel 1 staan de maatregelen die in de afgelopen 25 jaar door melkveehouders zijn genomen om natuur en milieu te verbeteren. Ze verminderden de milieudruk vanuit het melkveebedrijf. In veel gevallen betroffen het wettelijke verplichtingen, bijvoor-

beeld rond mestopslag en mesttoediening. In sommige gevallen betrof het keuzes die vrijwillig werden gemaakt, waarbij dan fiscale voordelen en subsidies vaak een stimulerende rol speelden.

Lagere milieudruk

Verzuring, vermisting en verdroging veroorzaken milieudruk op de natuur en zijn daarmee een belangrijke reden voor de achteruitgang van de biodiversiteit. De maatregelen uit tabel 1 zijn erop gericht om de milieudruk te verminderen, met als neveneffect de teruggang van biodiversiteit om te buigen naar herstel. In de figuren 1 en 2 (pagina 28) zijn de effecten daarvan zichtbaar. Deze grafieken tonen in grote lijnen de ontwikkeling die het gevolg is van het treffen van de maatregelen 3 tot en met 10 in tabel 1. Hier is zichtbaar dat de milieudruk in de vorm van emissies naar lucht en water sterk is afgenomen met percentages die overwegend schommelen tussen 30 en 70 procent. Deze verminderde emissies bieden kansen voor het herstel van de schade die ze veroorzaakten in natuurgebieden. En dat herstelproces zal vroeger of later leiden tot meer biodiversiteit.

Overigens geldt de dalende trend niet voor alle emissies: de broeikasgasemissies voor kooldioxide en methaan lagen in 2012 op vrijwel het zelfde niveau als in 1990. Dus hier zijn nog uitdagingen. Ook de 100%-lijn in figuur 2 geeft aan dat een verdere daling van de milieudruk volgens het Planbureau voor de Leefomgeving nodig is om de natuur duurzaam in stand te kunnen houden.

WERKEN AAN BIODIVERSITEIT

Werd het werken aan biodiversiteit in de afgelopen decennia vooral gestimuleerd door overheid en natuurorganisaties, nu zijn het bedrijven die hieraan werken.

Foto: Geesje Rotgers

Biodiversiteit: variatie maakt ecosysteem weerbaar

'Bio' betekent leven en 'diversiteit' staat voor afwisseling, verscheidenheid of variatie. Biodiversiteit is de term waarmee het geheel van alle levende organismen op aarde wordt aangeduid. De variatie in soorten is belangrijk omdat het hierdoor mogelijk is om voortdurend in te spelen op veranderingen in de leefomgeving (ook wel ecosysteem genoemd).

Meer natuur

Bij de maatregelen 12 tot en met 15 gaat het om een verschuiving van het halfnatuurlijke ecosysteem dat grasland of akkerland is, naar een meer natuurlijk ecosysteem. In het geval van agrarisch natuurbeheer is dat een kleine verschuiving naar iets meer natuurlijk. In het geval van omzetting naar EHS-natuur gaat het om volledige overschakeling naar een natuurlijk ecosysteem. Het areaal agrarisch natuurbeheer ligt sinds 2000 vrij constant op 60.000 hectare. Dit is circa 5 procent van de grond die melkveebedrijven in beheer hebben. Daarnaast heeft de overheid in de laatste vijftien jaar duizenden hectares landbouwgrond aangekocht voor omzetting in EHS-natuur.

>

Tabel 1

Maatregelen uit de periode vanaf 1990 tot en met 2014 die gericht waren op het verminderen van de milieudruk vanuit de melkveehouderij.

Maatregel	Doel
1. Energiebesparende maatregelen	CO ₂ -emissie verlagen
2. Energieproductie (zon, wind en biogas)	CO ₂ -emissie verlagen
3. Afdekken mestopslag + extra mestopslag	NH ₃ -emissie en NO ₃ uitspoeling verminderen
4. Emissie-arm uitrijden	NH ₃ -emissie verminderen
5. Emissie-arme stallen (incl. stallen volgens Maatlat Duurzame Veehouderij)	NH ₃ -emissie verminderen
6. Gebruiksnormen bemesting	Emissie naar oppervlakte- en grondwater verminderen
7. Kortere uitrijperiode dierlijke mest	Emissie naar oppervlakte- en grondwater verminderen
8. Gewasbescherming: spuitvrije zones, strenger toelatingsbeleid middelen, driftreducerende spuitdoppen	Emissie naar oppervlakte- en grondwater verminderen
9. Scheurverbod in najaar	Emissie naar oppervlakte- en grondwater verminderen
10. Vermindering erfafspoeling	Emissie naar oppervlakte- en grondwater
11. Vermindering zware metalen in veevoer en kunstmest	Emissie naar bodem en water (zware metalen)
12. Behoud permanent grasland	Behoud biodiversiteit bodem
13. Agrarisch natuurbeheer (met name botanisch grasland en weidevogelbeheer)	Meer natuur op boerenland
14. Vergoedingen voor landschapselementen	Meer natuur op boerenland
15. Verkoop van grond aan DLG voor realisatie EHS	Aanleg EHS-natuur

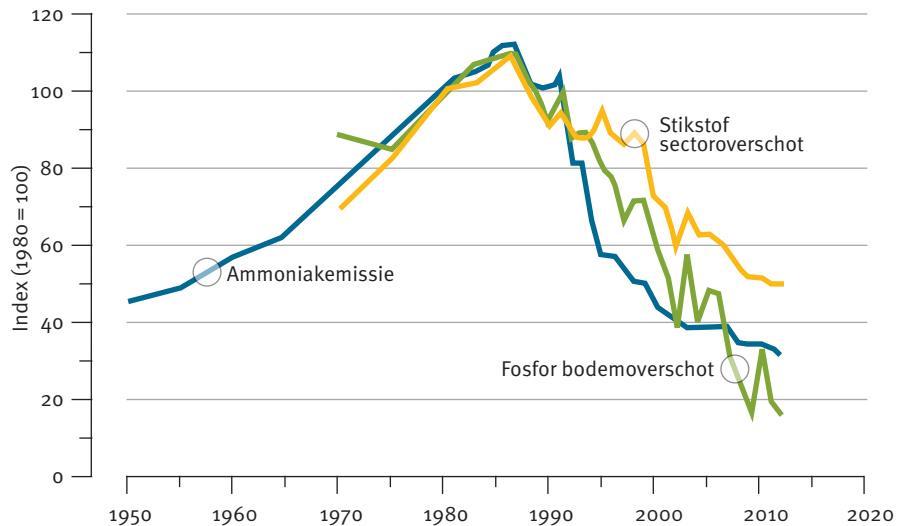
De maatregel om permanent grasland te behouden – sinds 2014 onderdeel van het GLB-beleid – is gericht op het behoud van de biodiversiteit in de bodem. Ploegen en scheuren leidt namelijk tot afbraak van organische stof (inclusief bodemleven, dus biodiversiteit) en dat wil de overheid voorkomen. Die afbraak zorgt ook nog voor het vrijkomen van extra broeikasgas in de vorm van koolstofdioxide. Behoud van permanent grasland zal dus ook bijdragen aan het beperken van de opwarming van de aarde.

Stand biodiversiteit nu

Het Planbureau voor de Leefomgeving signaleert dat het natuur- en milieubeleid langzamerhand resultaat oplevert in de vorm van enkele zeldzame planten- en diersoorten die weer in aantal toenemen. Sinds 2005 neemt het aantal bedreigde diersoorten niet meer toe, maar af. Maar, en dat geeft de 100%-lijn in figuur 2 ook reeds aan, de duurzame

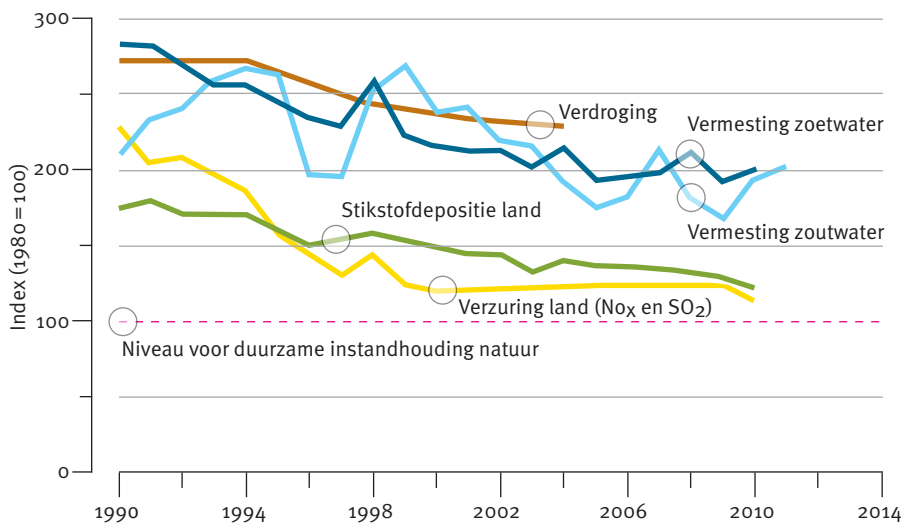
Figuur 1

Ontwikkeling van de landelijke ammoniakemissie en bodemoverschotten vanuit de land- en tuinbouwsector. Bron: Planbureau voor de Leefomgeving.

Figuur 2

Ontwikkeling van indicatoren voor de landelijke milieudruk op water- en natuurgebieden. Bron: Planbureau voor de Leefomgeving.

instandhouding van 75 procent van de beschermde planten- en diersoorten is nog een probleem. Om in die situatie verbetering te brengen, zijn aanvullende maatregelen nodig.

Bedrijven zetten zich in

Het streven naar meer biodiversiteit komt de laatste jaren in een nieuwe versnelling. Werd het in de afgelopen decennia vooral gestimu-

leerd door de overheid en natuurorganisaties, nu zijn het bedrijven die in het kader van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) hieraan gaan werken. Het doel van DZK ligt ook in het verlengde daarvan. Dat zal in de komende jaren zowel nieuwe interesse in bestaande maatregelen als nieuwe maatregelen opleveren om te werken aan biodiversiteit op melkveebedrijven.

CONCLUSIE

Mede door maatregelen die op melkveebedrijven zijn genomen in de afgelopen 25 jaar, is de milieudruk afgenomen en zijn de eerste succesjes zichtbaar in de strijd om de teruggang in bedreigde planten- en diersoorten te stoppen. Maar de biodiversiteitsdoelen zijn nog niet bereikt. Daarvoor zijn nog extra maatregelen op landbouwbedrijven nodig. De inspanningen vanuit de zuivelketen kunnen een belangrijke stap zijn op weg naar de realisatie van ambitieuzere doelen en maatregelen.